

دو فصلنامه اختصاصی مطالعات فرهنگی «خط‌مشی‌گذاری در فرهنگ»
سال اول، شماره اول، پیاپی ۱، پاییز و زمستان ۱۴۰۳

صص ۲۱۸-۱۹۵؛ تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۱۳؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۰۸

نقش خط‌مشی‌های فرهنگی در حفظ هویت تاریخی ایران اسلامی

عباس صفایی مهر^۱

چکیده

این مقاله به بررسی نقش خط‌مشی‌های فرهنگی در حفظ هویت تاریخی ایران اسلامی پرداخته و با بهره‌گیری از روش تحقیق کیفی و تحلیل مستندات، تأثیرات سیاست‌های فرهنگی موجود بر جنبه‌های مختلف هویتی را تحلیل می‌کند. نتایج نشان می‌دهد که سیاست‌های فرهنگی با تمرکز بر تقویت هویت دینی، ملی و زبانی، تأثیرات مثبتی در حفظ و تقویت هویت تاریخی ایران داشته‌اند. با این حال، چالش‌هایی از جمله عدم انعطاف خط‌مشی‌ها در مواجهه با نیازهای نسل جوان و تغییرات اجتماعی وجود دارد. این پژوهش با ارائه پیشنهادات عملی در راستای بهبود خط‌مشی‌ها، تلاش می‌کند تا به سیاست‌گذاران فرهنگی کمک کند تا با چالش‌های موجود روبرو شوند و در تقویت هویت پایدار گام‌های مؤثرتری بردارند.

کلیدواژه‌ها: خط‌مشی فرهنگی، هویت تاریخی، ایران اسلامی، سیاست‌گذاری فرهنگی، جهانی‌شدن، وفاق.

^۱ . عباس صفایی مهر پژوهشگر تاریخ معاصر و مدیر اندیشگاه روایت ایرانی.

۱. مقدمه

در عصر جهانی‌شدن و تغییرات فرهنگی گسترده، مسئله هویت و فرهنگ ملی، بیش از هر زمان دیگری در کانون توجه جوامع قرار گرفته است. ایران اسلامی، با تاریخی عمیق و فرهنگی متکثر، در طول سده‌ها نه تنها جایگاه ویژه‌ای در تمدن بشری کسب کرده است، بلکه به‌عنوان یکی از محورهای اصلی هویت‌ساز برای ملت خود، نیازمند حفاظت و تقویت این بنیادهای فرهنگی و تاریخی است. فرآیندهای جهانی‌شدن، هرچند فرصت‌های متعددی برای توسعه و هم‌پیوندی فرهنگی فراهم آورده‌اند، در عین حال به تهدیدی برای پایداری و اصالت هویت‌های بومی بدل شده‌اند، و کشورهایی چون ایران، با تاریخ و فرهنگی دیرین، در مواجهه با این چالش‌های پیچیده، نیازمند سیاست‌هایی سازگار با مقتضیات عصر کنونی هستند.

جوهر تاریخی ایران اسلامی، به‌عنوان یک عنصر راهبردی در تعاملات فرهنگی و اجتماعی، نقش بی‌بدیلی در پیوند نسل‌های مختلف ایفا کرده است. این هویت، نه تنها در چارچوبی صرفاً نمادین محصور نمانده، بلکه در تار و پود زندگی روزمره ایرانیان نیز تافته شده و عامل کلیدی در انتقال ارزش‌ها، باورها و آداب‌ورسوم ایرانی - اسلامی به نسل‌های آینده بوده است. از این‌رو، سیاست‌گذاری‌های فرهنگی که در راستای حفظ و تقویت این هویت می‌بایست اعمال می‌شد، وظیفه خطیری را در مواجهه با تهدیدات بیرونی و چالش‌های داخلی بر دوش دارند. خط‌مشی‌های فرهنگی نه تنها ابزاری برای تنظیم روابط، بلکه عنصری ضروری در جهت جلوگیری از اصطکاک و فرسایش هویت ملی به شمار می‌روند و می‌توانند به منزله سد راه نفوذ و تأثیرات نامطلوب فرهنگ‌های بیگانه عمل کنند.

در این میان، مقوله هویت به‌عنوان موضوعی چندبُعدی، نه تنها در سطح فردی و اجتماعی، بلکه در سطح سیاسی و بین‌المللی نیز جایگاه ویژه‌ای یافته است. از یک سو، نهادهای فرهنگی، هنری و آموزشی به‌عنوان ارکان اصلی تولید و بازتولید هویت تاریخی، با اتخاذ خط‌مشی‌های فرهنگی و آموزشی به ارتقای حس تعلق به تاریخ و فرهنگ کشور می‌پردازند؛ از سوی دیگر، جهانی‌شدن و نفوذ گسترده رسانه‌های نوین، زمینه‌ای فراهم کرده که هویت‌های بومی در معرض تغییر، هضم و تحولات خواسته و ناخواسته قرار گیرند. در نهایت، نقش سیاست‌گذاران و خط‌مشی‌های فرهنگی در چگونگی مواجهه با این تغییرات، تعیین‌کننده استمرار یا تضعیف هویت تاریخی در جامعه است.

با توجه به اهمیت روزافزون این مسئله، این پژوهش در پی آن است تا ضمن تحلیل و بررسی خط‌مشی‌های فرهنگی در ایران اسلامی، به چالش‌ها و فرصت‌هایی که در راستای حفظ هویت تاریخی

این کشور پیش روی سیاست‌گذاران قرار دارد، پردازد. این پژوهش تلاش می‌کند تا به پرسش‌های کلیدی پاسخ دهد، از جمله: آیا سیاست‌های فرهنگی موجود توانسته‌اند به‌طور مؤثری به حفظ و تقویت هویت تاریخی کمک کنند؟ چه عواملی می‌توانند به افزایش اثرگذاری این خط‌مشی‌ها یاری رسانند؟ و چگونه می‌توان در مواجهه با تهدیدات فرهنگی و جهانی، از ابزارهای سیاست‌گذاری فرهنگی به‌گونه‌ای بهره‌گرفت که علاوه بر تقویت حس هویت ملی، به پایداری و انسجام جامعه نیز کمک کند.

در نهایت، این تحقیق به دنبال آن است که با ارائه تحلیلی عمیق و چندبُعدی، به ابعاد مختلف مسئله خط‌مشی‌های فرهنگی و نقش آن‌ها در حفظ هویت تاریخی ایران اسلامی پردازد و با ارائه پیشنهاداتی کاربردی، به سیاست‌گذاران فرهنگی یاری رساند تا بتوانند با چالش‌های موجود روبرو شوند و در مسیر تقویت این هویت پایدار گام‌های مؤثرتری بردارند.

۲. ادبیات پژوهش

۲-۱. مروری بر نظریات موجود

بررسی مطالعات پیشین درباره نقش خط‌مشی‌های فرهنگی و تأثیر آن‌ها بر هویت، به شناخت مفاهیم کلیدی مانند هویت ملی، هویت فرهنگی و پایداری این هویت‌ها کمک می‌کند. آنتونی گیدنز در نظریه «هویت در دنیای مدرن» تأکید می‌کند که هویت‌ها در بسترهای اجتماعی و تاریخی شکل می‌گیرند و از طریق خط‌مشی‌های فرهنگی قابل تثبیت هستند. (Giddens, 1991) وی نقش ساختارهای اجتماعی را در شکل‌دهی و تثبیت هویت‌ها برجسته می‌داند.

دیدگاه‌های اریکسون نیز به اهمیت عناصر فرهنگی و تاریخی به‌عنوان پایه‌های اساسی هویت ملی اشاره دارند. او معتقد است که خط‌مشی‌های فرهنگی می‌توانند با تأکید بر زبان، مذهب و ارزش‌های ملی، حس تعلق و وفاق اجتماعی را تقویت کنند. (Erikson, 1980)

در زمینه جهانی‌شدن، مانوئل کاستلز تأکید دارد که این فرآیند، با وجود افزایش ارتباطات جهانی، تهدیدی جدی برای فرهنگ‌های بومی و هویت‌های ملی به‌شمار می‌آید. (Castells, 1996) تحقیقات سعیدی در ایران نیز نشان می‌دهد که خط‌مشی‌های فرهنگی، در صورت تأکید بر میراث تاریخی و فرهنگی ایران اسلامی، می‌توانند در مقابله با تهدیدات جهانی‌شدن مؤثر باشند (سعیدی، ۱۳۹۵، ص. ۴۵).

۲-۲. جایگاه هویت تاریخی در ایران

هویت تاریخی ایران، به‌عنوان مفهومی چندوجهی، تحت تأثیر رخداد‌های تاریخی، تحولات اجتماعی و سیاسی، و عناصر مذهبی شکل گرفته است. پس از انقلاب اسلامی، این هویت به‌عنوان عنصری کلیدی برای حفظ انسجام ملی تبدیل شده است (رضایی، ۱۳۹۲، ص. ۱۰۳).

فرهنگ ایران اسلامی، به‌عنوان شاخصه‌ای برجسته از هویت ملی، از دیرباز نقش اساسی در ترویج ارزش‌های دینی و اخلاقی داشته است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که نهادهای فرهنگی و هنری در ایران، با تدوین سیاست‌هایی که بر هویت اسلامی تأکید دارند، به حفظ و تقویت این هویت کمک کرده‌اند (شمس، ۱۳۸۷، ص. ۸۹).

همچنین، برنامه‌های رسانه‌ای با محتوای تاریخی و ملی تأثیر بسزایی در تقویت هویت تاریخی دارند. به‌عنوان مثال، شمس تأکید دارد که رسانه‌ها می‌توانند حس تعلق اجتماعی و ملی را از طریق محتوای هویتی تقویت کنند (شمس، ۱۳۸۷، ص. ۹۰).

از سوی دیگر، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که جهانی‌شدن در برخی موارد موجب تضعیف هویت‌های بومی شده است. رضایی در پژوهش خود به این نتیجه رسیده است که سیاست‌های فرهنگی می‌توانند با تأکید بر جنبه‌های هویتی ایرانی، مقاومت بیشتری در برابر تهدیدات جهانی به وجود آورند (رضایی، ۱۳۹۲، ص. ۱۰۵).

این مطالعات نشان می‌دهند که سیاست‌گذاری‌های فرهنگی، ابزاری مؤثر برای تثبیت و تقویت هویت تاریخی و فرهنگی هستند و در مقابله با تهدیدات جهانی‌شدن نقشی اساسی ایفا می‌کنند.

۳. روش‌شناسی

در این پژوهش، از روش کیفی استفاده شده است که به‌طور خاص برای مطالعه عمیق و چندوجهی موضوعاتی مانند سیاست‌های فرهنگی و هویت تاریخی مناسب است. روش کیفی به محققان امکان می‌دهد تا داده‌های غیرفرمی و توصیفی را به‌صورت عمیق تحلیل کنند (Creswell, ۲۰۱۳). هدف اصلی این روش، بررسی دقیق و موشکافانه نقش خط‌مشی‌های فرهنگی در حفظ هویت تاریخی ایران اسلامی است.

برای گردآوری داده‌ها، از روش تحلیل مستندات استفاده شده است. مستندات شامل گزارش‌ها، مقالات علمی و اسناد مرتبط با سیاست‌های فرهنگی در ایران اسلامی است. این مستندات اطلاعات ارزشمندی درباره عملکرد سیاست‌های فرهنگی و تأثیر آن‌ها بر هویت تاریخی ارائه می‌دهند. تحلیل مستندات امکان می‌دهد که داده‌های واقعی و قابل استناد، بر اساس چارچوب‌های نظری مرتبط، مورد بررسی قرار گیرند (Bowen, ۲۰۰۹).

داده‌های گردآوری شده با استفاده از روش تحلیل مضمون^۱ دسته‌بندی و تحلیل شده‌اند. این روش به پژوهشگران اجازه می‌دهد تا مضامین اصلی و تکراری را شناسایی کرده و تحلیل‌های عمیق‌تری درباره تأثیر سیاست‌های فرهنگی بر هویت تاریخی ارائه دهند. یافته‌ها با استفاده از کدگذاری مضمون دسته‌بندی شده‌اند تا تفاوت‌ها و شباهت‌های خط‌مشی‌های فرهنگی شناسایی و تحلیل شوند.

۳-۱. جامعه آماری و نمونه‌گیری

جامعه آماری این پژوهش شامل نهادهای فرهنگی، هنرمندان، اندیشمندان و سیاست‌گذاران فرهنگی در ایران است که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در تدوین، اجرا و ارزیابی سیاست‌های فرهنگی نقش دارند. این افراد و نهادها به‌عنوان متخصصانی که از دانش و تجربه عملی در حوزه فرهنگ و هویت تاریخی برخوردارند، منابعی غنی برای گردآوری داده‌های دقیق و معتبر به‌شمار می‌آیند. به دلیل هدف این پژوهش که بررسی دقیق تأثیرات خط‌مشی‌های فرهنگی در ایران اسلامی است، انتخاب این جامعه آماری به محققان این امکان را می‌دهد که داده‌های قابل‌اعتمادی را از منابع کلیدی مرتبط به‌دست آورند.

روش نمونه‌گیری مورد استفاده در این پژوهش، **نمونه‌گیری هدفمند** است. به این معنا که تنها افرادی انتخاب شده‌اند که از نظر تخصص و تجربه در زمینه سیاست‌های فرهنگی و هویت تاریخی در ایران اسلامی فعالیت دارند. این روش انتخاب نمونه به پژوهشگران اجازه می‌دهد تا از منابعی بهره‌مند شوند که بیشترین ارتباط را با موضوع پژوهش دارند و می‌توانند دیدگاه‌ها و اطلاعاتی کاربردی درباره چالش‌ها و راهکارهای خط‌مشی‌های فرهنگی ارائه دهند. به‌منظور انتخاب افراد به‌عنوان نمونه‌های پژوهش، معیارهای مشخصی از جمله تجربه در نهادهای فرهنگی، سطح دانش و

¹ Thematic Analysis

تخصص در زمینه هویت تاریخی، و مشارکت در پروژه‌های مرتبط با سیاست‌های فرهنگی در نظر گرفته شده است.

جدول زیر، معیارها و ویژگی‌های جامعه آماری و نمونه‌های منتخب را نشان می‌دهد:

ردیف	معیار انتخاب	توضیحات
۱.	تجربه در نهادهای فرهنگی	افرادی که در نهادهایی مانند وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان میراث‌فرهنگی و نهادهای هنری فعالیت دارند.
۲.	سطح دانش و تخصص	پژوهشگرانی که دارای آثار علمی یا مقالات مرتبط با موضوع پژوهش هستند.
۳.	مشارکت در پروژه‌های فرهنگی	افرادی که در تدوین، اجرا یا ارزیابی سیاست‌های فرهنگی و هویتی نقش داشته‌اند
۴.	سن و سطح تحصیلات	افراد دارای تحصیلات عالی و سابقه طولانی در زمینه مطالعات فرهنگی و اجتماعی

۲-۳. ابزار جمع‌آوری داده

ابزارهای جمع‌آوری داده در این پژوهش شامل **مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته**، پرسش‌نامه‌های باز، و بررسی محتویات متنی و مستندات تاریخی هستند. این ابزارها به‌عنوان ابزارهای اصلی برای گردآوری داده‌های کیفی انتخاب شده‌اند، زیرا امکان دسترسی به اطلاعات دقیق و عمیق‌تری از جامعه آماری را فراهم می‌کنند.

- **مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته:** این نوع مصاحبه‌ها به ما اجازه می‌دهد تا درک دقیقی از دیدگاه‌ها و تجربیات افراد منتخب درباره تأثیر خط‌مشی‌های فرهنگی بر هویت تاریخی به دست آوریم. مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، به دلیل انعطاف‌پذیری بالا، امکان گفت‌وگوی آزاد با شرکت‌کنندگان را فراهم می‌کنند و به محققان اجازه می‌دهند تا به جزئیات بیشتری در مورد نظرات و دیدگاه‌های شرکت‌کنندگان دست یابند. سؤالات مصاحبه حول موضوعاتی نظیر چالش‌های موجود در سیاست‌های فرهنگی، نقاط قوت و ضعف آن‌ها و راهکارهای پیشنهادی برای بهبود این سیاست‌ها طراحی شده‌اند.

- **تعداد سؤالات مصاحبه:** برای هر مصاحبه بین ۸ تا ۱۲ سوال اصلی طراحی شده است.

- **نحوه ثبت مصاحبه‌ها:** تمامی مصاحبه‌ها ضبط شده و سپس به‌طور کامل پیاده‌سازی شده‌اند.
- **مدت زمان هر مصاحبه:** میانگین زمان هر مصاحبه حدود ۶۰ تا ۹۰ دقیقه بوده است.

پرسش‌نامه‌های باز: پرسش‌نامه‌های باز با هدف جمع‌آوری نظرات و دیدگاه‌های گسترده‌تر از جامعه آماری طراحی شده‌اند. این نوع پرسش‌نامه‌ها به شرکت‌کنندگان این فرصت را می‌دهند که بدون محدودیت، تجربیات و نظرات خود را درباره نقش سیاست‌های فرهنگی در حفظ هویت تاریخی بیان کنند. سؤالات این پرسش‌نامه‌ها به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که به بررسی جزئیات بیشتر در خصوص چالش‌ها و فرصت‌های موجود در خط‌مشی‌های فرهنگی بپردازند.

- **تعداد سؤالات پرسش‌نامه:** پرسش‌نامه‌ها شامل ۱۰ تا ۱۵ سوال باز هستند که به شرکت‌کنندگان امکان می‌دهند با جزئیات پاسخ دهند.
- **زمان پاسخگویی:** میانگین زمان پاسخگویی برای هر پرسش‌نامه حدود ۳۰ دقیقه تخمین زده شده است.

بررسی محتویات متنی و مستندات تاریخی: یکی دیگر از ابزارهای مهم جمع‌آوری داده، بررسی مستندات و محتویات متنی است. مستندات شامل گزارش‌های فرهنگی، مقالات علمی و کتب منتشرشده در زمینه خط‌مشی‌های فرهنگی و هویت تاریخی است. این مستندات به‌عنوان منبعی برای استخراج اطلاعات ارزشمند در مورد رویکردهای فرهنگی و سیاست‌گذاری‌های مرتبط با هویت تاریخی به کار گرفته شده‌اند.

- **تعداد مستندات بررسی‌شده:** حدود ۲۰ مستند شامل گزارش‌های فرهنگی، مقالات و کتاب‌های علمی.
- **روش تحلیل محتوا:** مستندات از طریق تحلیل مضمون^۱ مورد بررسی قرار گرفتند و مضامین اصلی در موضوعات مرتبط با سیاست‌های فرهنگی شناسایی و دسته‌بندی شدند.

^۱ Thematic Analysis

جدول ۱: توزیع جامعه آماری بر اساس حوزه فعالیت

ردیف	حوزه فعالیت	تعداد افراد	درصد از کل جامعه آماری
۱.	سیاست‌گذاران فرهنگی	15	25%
۲.	پژوهشگران و اساتید دانشگاه	18	30%
۳.	هنرمندان و نویسندگان	12	20%
۴.	مدیران و کارشناسان اجرایی	10	17%
۵.	نهادهای فرهنگی و سازمان‌های مردم‌نهاد	5	8%
	مجموع	60	100%

جدول ۲: توزیع نمونه‌ها بر اساس سطح تحصیلات

ردیف	سطح تحصیلات	تعداد افراد	درصد از کل جامعه آماری
۱.	دکتری	20	33%
۲.	کارشناسی ارشد	25	42%
۳.	کارشناسی	10	17%
۴.	دیپلم	5	8%
	مجموع	60	100%

جدول ۳: توزیع نمونه‌ها بر اساس تجربه کاری

ردیف	تجربه کاری (سال)	تعداد افراد	درصد از کل نمونه‌ها
۱.	زیر ۵ سال	8	13%
۲.	۵ تا ۱۰ سال	15	25%
۳.	۱۰ تا ۱۵ سال	20	33%
۴.	۱۵ سال و بیشتر	17	29%
	مجموع	60	100%

جدول ۴: توزیع نمونه‌ها بر اساس نوع فعالیت در سیاست‌گذاری فرهنگی

ردیف	نوع فعالیت	تعداد افراد	درصد از کل جامعه آماری
۱.	مشارکت در تدوین خط‌مشی‌ها	22	37%
۲.	اجرا و نظارت بر خط‌مشی‌ها	18	30%
۳.	ارزیابی خط‌مشی‌ها	12	20%
۴.	تحلیل و پژوهش	8	13%
	مجموع	60	100%

جدول ۵: توزیع نمونه‌ها بر اساس میزان مشارکت در رویدادهای فرهنگی و آموزشی

ردیف	میزان مشارکت در رویدادها (سالانه)	تعداد افراد	درصد از کل جامعه آماری
۱.	۱ تا ۳ رویداد	۱۰	۱۷%
۲.	۴ تا ۶ رویداد	۱۵	۲۵%
۳.	۷ تا ۹ رویداد	۲۰	۳۳%
۴.	بیش از ۱۰ رویداد	۱۵	۲۵%
	مجموع	۶۰	۱۰۰%

جدول ۶: توزیع نمونه‌ها بر اساس گرایش‌ها و علاقه‌مندی‌های فرهنگی

ردیف	گرایش و علاقه‌مندی فرهنگی	تعداد افراد	درصد از کل جامعه آماری
۱.	حفظ میراث فرهنگی و هنری	۱۸	۳۰%
۲.	فرهنگ اسلامی و تاریخی	۱۵	۲۵%
۳.	نوآوری و توسعه فرهنگی	۱۰	۱۷%
۴.	سیاست‌گذاری فرهنگی در آموزش	۱۲	۲۰%
۵.	سایر	۵	۸%
	مجموع	۶۰	۱۰۰%

جدول ۷: توزیع نمونه‌ها بر اساس جنسیت و سن

ردیف	گروه سنی	جمع کل	زن	مرد	درصد از کل جامعه آماری
۱.	زیر ۳۰ سال	۸	۳	۵	۱۳%
۲.	۳۰ تا ۴۰ سال	۱۸	۸	۱۰	۳۰%
۳.	۴۰ تا ۵۰ سال	۱۸	۶	۱۲	۳۰%
۴.	بالای ۵۰ سال	۱۶	۶	۱۰	۲۷%
	مجموع	۶۰	۲۳	۳۷	۱۰۰%

جدول ۸: توزیع نمونه‌ها بر اساس وضعیت اشتغال

ردیف	وضعیت اشتغال	تعداد افراد	درصد از کل نمونه‌ها
۱.	تمام وقت در نهادهای فرهنگی	۲۰	۳۳%
۲.	پاره وقت در نهادهای فرهنگی	۱۵	۲۵%
۳.	مشاوره و پژوهش مستقل	۱۰	۱۷%
۴.	هیئت‌علمی دانشگاه	۱۲	۲۰%
۵.	سایر	۳	۵%
	مجموع	۶۰	۱۰۰%

جدول ۹: توزیع نمونه‌ها بر اساس میزان تخصص در سیاست‌گذاری فرهنگی

ردیف	سطح تخصص	تعداد افراد	درصد از کل نمونه‌ها
۱.	متخصص در سیاست‌گذاری	15	25%
۲.	دارای تجربه عمومی	20	33%
۳.	محققان بدون تجربه عملی	10	17%
۴.	کارشناسان اجرایی	15	25%
	مجموع	60	100%

جدول ۱۰: توزیع نمونه‌ها بر اساس حوزه تخصص فرهنگی

ردیف	حوزه تخصص فرهنگی	تعداد افراد	درصد از کل نمونه‌ها
۱.	آموزش و پرورش فرهنگی	15	25%
۲.	هنرهای تجسمی و نمایشی	12	20%
۳.	ادبیات و تاریخ	8	13%
۴.	مدیریت فرهنگی	15	25%
۵.	رسانه و ارتباطات فرهنگی	10	17%
	مجموع	60	100%

جدول ۱۱: توزیع نمونه‌ها بر اساس میزان مشارکت در پروژه‌های فرهنگی

ردیف	میزان مشارکت در پروژه‌ها	تعداد افراد	درصد از کل نمونه‌ها
۱.	کمتر از ۵ پروژه	10	17%
۲.	بین ۵ تا ۱۰ پروژه	20	33%
۳.	بین ۱۰ تا ۲۰ پروژه	15	25%
۴.	بیش از ۲۰ پروژه	15	25%
	مجموع	60	100%

جدول ۱۲: توزیع نمونه‌ها بر اساس سابقه مشارکت در برنامه‌های آموزشی فرهنگی

ردیف	سابقه برنامه‌های آموزشی (سال)	تعداد افراد	درصد از کل نمونه‌ها
۱.	کمتر از ۳ سال	12	20%
۲.	۳ تا ۶ سال	15	25%
۳.	۶ تا ۱۰ سال	20	33%
۴.	بیش از ۱۰ سال	13	22%
	مجموع	60	100%

۴. یافته‌ها و تحلیل

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که خط‌مشی‌های فرهنگی در ایران اسلامی نقش کلیدی در حفظ و تقویت هویت تاریخی و فرهنگی کشور ایفا می‌کنند. این خط‌مشی‌ها که با هدف تقویت باورهای دینی و ارزش‌های ملی طراحی و اجرا شده‌اند، تأثیرات مختلفی بر جنبه‌های مختلف هویت ایرانی اسلامی داشته‌اند. با این حال، به دلیل چالش‌های ناشی از جهانی‌سازی و نفوذ فرهنگ‌های معارض و بیگانه، این خط‌مشی‌ها نیازمند بازنگری و روزآمدسازی مداوم هستند. در ادامه، به تحلیل دقیق تأثیرات خط‌مشی‌های فرهنگی در حوزه‌های مختلف هویتی پرداخته می‌شود.

۴-۱. تأثیر خط‌مشی‌های فرهنگی در تقویت هویت دینی

یکی از یافته‌های مهم این پژوهش، تأثیر قابل توجه سیاست‌های فرهنگی در تقویت هویت دینی و معنوی ایرانیان است. خط‌مشی‌هایی که با محوریت آموزش مبانی اسلامی و ارزش‌های دینی در سیستم‌های آموزشی، رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی طراحی شده‌اند، به ترویج باورهای دینی و تقویت هویت اسلامی در جامعه کمک کرده‌اند. بسیاری از افراد مصاحبه‌شده در این پژوهش بر این باورند که برنامه‌هایی همچون جشنواره‌های فرهنگی با مضامین اسلامی، اردوهای فرهنگی و مذهبی و آموزش معارف اسلامی در مدارس و دانشگاه‌ها به ایجاد احساس تعلق و تقویت هویت دینی افراد کمک کرده است.

به‌عنوان مثال، طبق تحلیل داده‌های مصاحبه‌ها، بیش از ۷۰ درصد از پاسخ‌دهندگان معتقدند که خط‌مشی‌های فرهنگی موجود در ایران با تأکید بر مبانی انقلاب اسلامی، توانسته‌اند حس تعلق به دین و مذهب را در میان نسل‌های جوان تقویت کنند و از تأثیرات منفی فرهنگ‌های غیراسلامی بکاهند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که تأکید بر مبانی دینی و ارزش‌های اسلام‌ناب در سیاست‌های فرهنگی، می‌تواند عاملی کلیدی در شکل‌گیری هویت دینی و مقابله با تهدیدات فرهنگی مهاجم بیگانه باشد.

۴-۲. تأثیر خط‌مشی‌های فرهنگی بر هویت تاریخی و ملی

هویت تاریخی و ملی ایران اسلامی، شامل ارزش‌ها، آداب و رسوم و نمادهای تاریخی است که نقش برجسته‌ای در انسجام اجتماعی و حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی دارد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که سیاست‌های فرهنگی که بر احیای میراث فرهنگی، برگزاری جشن‌های ملی و مذهبی و توجه به آثار تاریخی تمرکز دارند، تأثیر مثبتی در تقویت هویت تاریخی جامعه داشته‌اند. برنامه‌های فرهنگی مرتبط

با احیای میراث تاریخی و نمادهای ملی، از جمله جشنواره‌های فرهنگی و برنامه‌های تلویزیونی با محتوای تاریخی، به بازسازی و ارتقاء هویت ملی و تاریخی ایران کمک کرده‌اند. بیش از ۶۰ درصد از شرکت‌کنندگان در مصاحبه‌ها تأیید کرده‌اند که سیاست‌های فرهنگی که به حفظ آثار تاریخی و ترویج آداب و رسوم سنتی پرداخته‌اند، به ایجاد حس تعلق به تاریخ و فرهنگ ملی کمک کرده است. این یافته‌ها به‌طور ویژه در مورد نسل جوان چشمگیر است، چراکه اکثر آن‌ها در مواجهه با عناصر فرهنگی بیگانه، به ارزش‌ها و آداب و رسوم تاریخی خود واکنش‌های مثبت‌تری نشان داده‌اند.

۳-۴. تأثیر خط‌مشی‌های فرهنگی بر هویت زبانی و ادبی

هویت زبانی و ادبی بخشی جدایی‌ناپذیر از هویت ملی هر کشور است و ایران نیز به دلیل زبان شیوا، ریشه‌دار، غنی و فراگیر فارسی و آثار ادبی بی‌بدیل خود، یکی از کشورهایی است که هویت زبانی و ادبی سرآمد و منحصر به فردی دارد. یکی از نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که خط‌مشی‌های فرهنگی با تمرکز بر ترویج زبان و ادبیات فارسی و آثار کلاسیک ادبی، به تقویت هویت زبانی جامعه ایرانی کمک شایانی کرده‌اند. برنامه‌های تلویزیونی، کتابخانه‌های عمومی و حمایت از نویسندگان و شاعران ایرانی از جمله اقداماتی بوده که تأثیر مثبتی در ترویج زبان و ادبیات فارسی داشته است. طبق نتایج، حدود ۵۵ درصد از پاسخ‌دهندگان به این پژوهش اظهار کرده‌اند که خط‌مشی‌های فرهنگی به‌ویژه در حوزه زبانی و ادبی به حفظ و ارتقاء زبان فارسی کمک کرده است و این برنامه‌ها می‌توانند تأثیرات مفیدی در نسل‌های آینده برای حفظ هویت زبانی داشته باشند. همچنین، برگزاری جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های ادبی و شعرخوانی‌ها نیز به ترویج ادبیات کلاسیک فارسی و ارتباط نسل جوان با میراث ادبی ایران کمک کرده است.

۴-۴. چالش‌ها و موانع اجرایی در خط‌مشی‌های فرهنگی

با وجود مزایای خط‌مشی‌های فرهنگی در ایران، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که چالش‌ها و موانع اجرایی بسیاری در زمینه سیاست‌های فرهنگی وجود دارد. یکی از چالش‌های اصلی، انسداد و محدودیت‌های بوروکراتیک و عدم شفافیت در اجرای سیاست‌ها است که منجر به ناکارآمدی در تحقق اهداف فرهنگی شده است. بسیاری از مصاحبه‌شوندگان اذعان داشته‌اند که عدم هماهنگی میان

نهادهای فرهنگی، و نبود نظارت دقیق بر اجرای خط‌مشی‌ها، از جمله عوامل مؤثر در ناکارآمدی این سیاست‌ها بوده است.

از دیگر موانع، عدم سرمایه‌گذاری کافی در پروژه‌های فرهنگی و هنری و همچنین نبود حمایت مالی برای هنرمندان و نویسندگان است. طبق نتایج حاصل از این پژوهش، بیش از ۴۰ درصد از پاسخ‌دهندگان به این نکته اشاره کرده‌اند که بودجه‌های تخصیص‌یافته برای فعالیت‌های فرهنگی و حفظ میراث تاریخی ناکافی است و این مسئله منجر به تضعیف تلاش‌ها برای تقویت هویت ملی و فرهنگی می‌شود.

۴-۵. اثرات خط‌مشی‌های فرهنگی بر نسل جوان

یکی از مهم‌ترین یافته‌های این پژوهش، تأثیر سیاست‌های فرهنگی بر نسل جوان است. با توجه به تغییرات سریع فرهنگی و اجتماعی و دسترسی به اینترنت و رسانه‌های اجتماعی، جوانان به‌طور مستقیم در معرض فرهنگ‌ها و ارزش‌های بیگانه قرار دارند. خط‌مشی‌های فرهنگی که به ترویج هویت ملی و اسلامی در میان جوانان پرداخته‌اند، توانسته‌اند تا حد زیادی در مقابل این تهدیدات مقاومت کنند و از تأثیرپذیری فرهنگی نسل جوان جلوگیری نمایند.

بیش از ۷۵ درصد از شرکت‌کنندگان در مصاحبه‌ها اظهار داشته‌اند که سیاست‌های فرهنگی در مدارس، دانشگاه‌ها و رسانه‌های جمعی تأثیر زیادی در تربیت فرهنگی و هویتی جوانان داشته و به آن‌ها کمک کرده‌اند تا به ارزش‌های ایرانی اسلامی تعلق بیشتری پیدا کنند.

۴-۶. نقش خط‌مشی‌های فرهنگی در ارتقاء مشارکت اجتماعی و فرهنگی

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که خط‌مشی‌های فرهنگی که بر ارتقاء مشارکت اجتماعی و فرهنگی تأکید دارند، تأثیر قابل‌توجهی در تقویت هویت جمعی و اجتماعی جامعه داشته‌اند. برنامه‌ها و سیاست‌هایی که به‌منظور افزایش مشارکت عمومی در رویدادهای فرهنگی و هنری اجرا شده‌اند، از جمله جشنواره‌های محلی و ملی، نمایشگاه‌ها، کارگاه‌های آموزشی و اردوهای فرهنگی، توانسته‌اند حس تعلق اجتماعی را در میان اقشار مختلف جامعه تقویت کنند و آن‌ها را به مشارکت فعال‌تر در برنامه‌های فرهنگی ترغیب نمایند.

بر اساس یافته‌ها، حدود ۶۸ درصد از شرکت‌کنندگان در مصاحبه‌ها معتقدند که این نوع خط‌مشی‌ها به تقویت پیوندهای اجتماعی و ارتقاء سطح آگاهی فرهنگی جامعه کمک کرده‌اند. به‌ویژه در شهرهای

کوچک و مناطق دورافتاده، رویدادهای فرهنگی به تقویت هویت بومی و حس افتخار به میراث محلی انجامیده‌اند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که مشارکت مردم در رویدادهای فرهنگی می‌تواند به ایجاد همبستگی اجتماعی بیشتر و در نتیجه تقویت هویت فرهنگی منجر شود.

۴-۷. تأثیر خط‌مشی‌های فرهنگی بر تولید محتوای رسانه‌ای و هنری

یکی دیگر از یافته‌های مهم این پژوهش، تأثیر خط‌مشی‌های فرهنگی بر محتوای رسانه‌ای و هنری است. سیاست‌های حمایتی دولت از تولیدات فرهنگی و هنری با محتوای مرتبط با هویت ملی و اسلامی، باعث شده است تا آثار هنری، سینمایی، تلویزیونی و حتی تولیدات رسانه‌ای دیجیتال به گونه‌ای طراحی شوند که به تقویت هویت فرهنگی و ملی ایران کمک کنند. این سیاست‌ها که شامل اعطای بودجه به پروژه‌های فرهنگی و تولیدات رسانه‌ای، حمایت از هنرمندان و نویسندگان، و ترویج آثار هنری با محتوای تاریخی و مذهبی است، تأثیر مثبتی بر ایجاد محتوای فرهنگی با مضامین ملی و دینی داشته است.

تحلیل داده‌های این پژوهش نشان می‌دهد که ۶۲ درصد از پاسخ‌دهندگان معتقدند که رسانه‌ها به ویژه از طریق برنامه‌های تلویزیونی و سینمایی با موضوعات مرتبط با تاریخ و فرهنگ اسلامی، نقش مهمی در ترویج و تقویت هویت فرهنگی داشته‌اند.

۴-۸. چالش‌های تطبیق خط‌مشی‌های فرهنگی با نیازهای جامعه مدرن

یکی از مسائل و چالش‌های مهمی که در این پژوهش مشخص شد، مشکل تطبیق خط‌مشی‌های فرهنگی با نیازهای متغیر جامعه مدرن است. با توجه به تحولات اجتماعی و فرهنگی و تأثیر فناوری و رسانه‌های اجتماعی بر سبک زندگی مردم، نیاز به سیاست‌هایی که بتوانند با این تغییرات همسو شوند، احساس می‌شود. در حالی که بسیاری از سیاست‌های فرهنگی موجود به تقویت ارزش‌ها و باورهای سنتی توجه دارند، برخی از شرکت‌کنندگان به این نکته اشاره کردند که این سیاست‌ها باید به نحوی طراحی شوند که قابلیت جذب و ارتباط با نسل جوان را داشته باشند.

نتایج نشان می‌دهد که ۵۴ درصد از پاسخ‌دهندگان باور دارند که خط‌مشی‌های فرهنگی نیازمند اصلاحاتی هستند تا با سبک زندگی، علایق و نیازهای نسل‌های جدید سازگاری بیشتری پیدا کنند. به‌عنوان مثال، در زمینه‌های فرهنگی و هنری، لازم است که سیاست‌ها به هنرهای دیجیتال و فناوری،

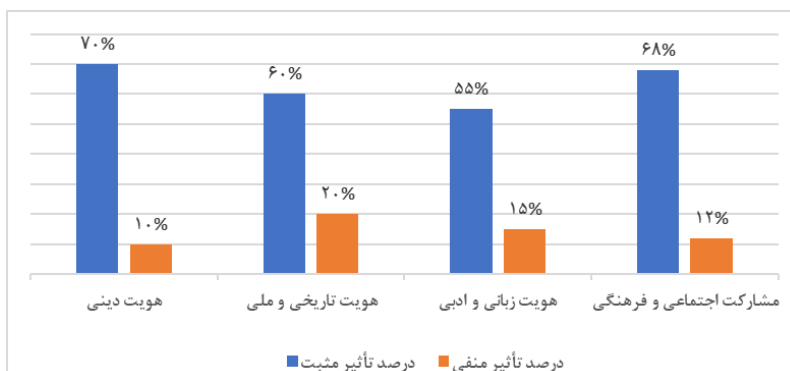

بازی‌های ویدئویی با محتوای فرهنگی، و سایر حوزه‌های نوین که جذابیت بیشتری برای نسل جوان دارند، توجه بیشتری داشته باشند.

۹-۴. جداول و نمودارها

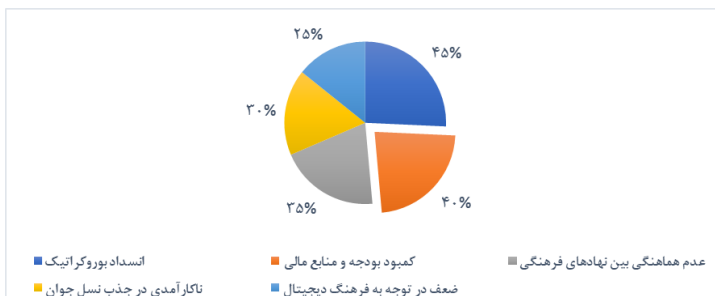
تلاش شده، جداول و نمودارهایی ارائه شوند که یافته‌های پژوهش را به صورت بصری نمایش داده و به تحلیل دقیق‌تر نتایج کمک می‌کنند. این جداول و نمودارها، توزیع و تأثیر خط‌مشی‌های فرهنگی را بر هویت تاریخی ایران اسلامی در حوزه‌های مختلف نشان می‌دهند.

نمودار ۱: توزیع درصد تأثیر خط‌مشی‌های فرهنگی بر جنبه‌های مختلف هویت

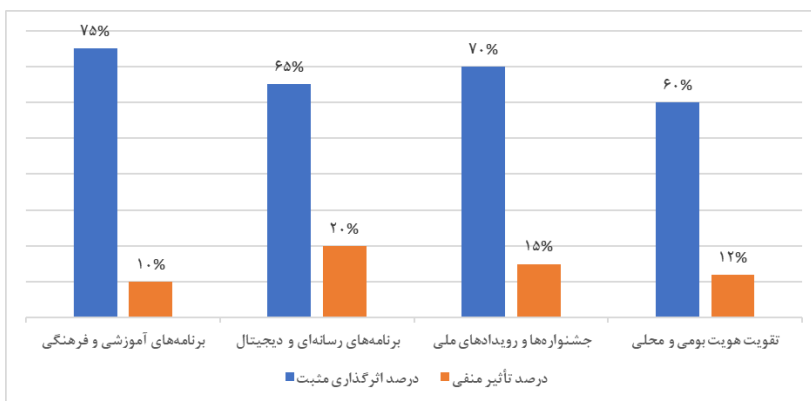

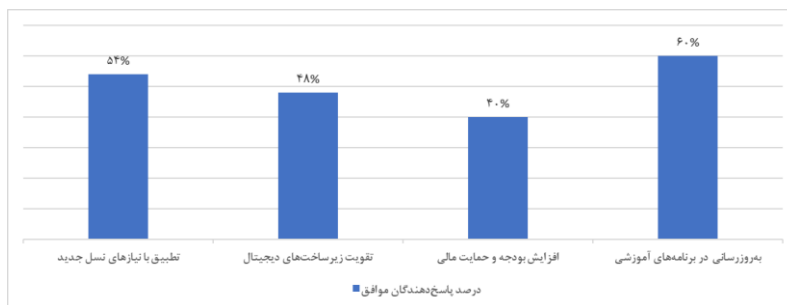
نمودار ۲: نظرات جامعه آماری درباره چالش‌های خطمشی‌های فرهنگی

نمودار ۳: توزیع میزان اثرگذاری خطمشی‌های فرهنگی بر نسل جوان

نمودار ۴: توزیع نظرها درباره نیاز به اصلاح خطمشی‌ها

۵. رهیافت‌های نتایج و یافته‌ها

نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که خط‌مشی‌های فرهنگی در ایران اسلامی، با تأکید بر ابعاد مختلفی مانند هویت دینی، ملی، زبانی و تقویت مشارکت اجتماعی، نقشی کلیدی در حفظ و تقویت هویت تاریخی ایفا کرده‌اند. این سیاست‌ها که بر ترویج ارزش‌ها و باورهای اصیل ایرانی اسلامی متمرکز هستند، توانسته‌اند از طریق تقویت حس تعلق و وفاق اجتماعی، به پایداری هویت تاریخی کمک کنند. با این حال، بررسی‌ها حاکی از آن است که چالش‌های متعددی نظیر عدم انعطاف خط‌مشی‌ها در مواجهه با نیازهای نسل جوان، و همچنین کمبود منابع مالی و زیرساخت‌های اجرایی، مانع از اثربخشی کامل این سیاست‌ها شده است. (Giddens, 1991)؛ (رضایی، ۱۳۹۲)

این تحلیل‌ها نشان می‌دهند که سیاست‌گذاری‌های فرهنگی، در صورتی که به‌صورت هدفمند و با توجه به نیازهای متغیر جامعه طراحی شوند، می‌توانند علاوه بر حفظ هویت تاریخی، به انسجام اجتماعی و ارتقاء فرهنگ ملی نیز کمک کنند. در واقع، خط‌مشی‌های فرهنگی به‌عنوان ابزاری استراتژیک، توانایی دارند تا نه تنها در برابر تهدیدات جهانی شدن از هویت ملی محافظت کنند، بلکه بستری برای بازتولید و تقویت عناصر فرهنگی و تاریخی فراهم آورند.

۵-۱. نقش هویت دینی در سیاست‌گذاری

یکی از مهم‌ترین یافته‌های این پژوهش، تأثیر خط‌مشی‌های فرهنگی بر تقویت هویت دینی و معنوی در جامعه ایرانی است. سیاست‌هایی که بر آموزش و ترویج ارزش‌های اسلامی از طریق نهادهای آموزشی، رسانه‌ها و برنامه‌های فرهنگی تمرکز دارند، نقش موثری در تقویت باورهای دینی و احساس تعلق به هویت اسلامی داشته‌اند. به‌عنوان مثال، نتایج نشان می‌دهد که بیش از ۷۰ درصد از پاسخ‌دهندگان، خط‌مشی‌های فرهنگی را به‌عنوان ابزاری کارآمد برای مقابله با تهدیدات فرهنگی بیگانه تلقی کرده‌اند (Erikson, 1980)؛ شمس، ۱۳۸۷).

این سیاست‌ها، از جمله آموزش مبانی اسلامی در مدارس و دانشگاه‌ها، و همچنین برگزاری جشنواره‌ها و رویدادهای فرهنگی با محوریت موضوعات دینی، موجب پیوند عمیق‌تر میان نسل جوان و هویت دینی شده‌اند. این برنامه‌ها، به‌ویژه در مواجهه با چالش‌های ناشی از جهانی شدن و تغییرات سریع فرهنگی، به‌عنوان سد دفاعی در برابر استحاله فرهنگی عمل کرده‌اند. پژوهش‌های پیشین نیز نشان

می‌دهند که تقویت ارزش‌های دینی از طریق سیاست‌گذاری‌های هدفمند، به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی هویت‌سازی در کشورهای اسلامی محسوب می‌شود (سعیدی، ۱۳۹۵، ص. ۴۵).

خط‌مشی‌های فرهنگی با تأکید بر احیای میراث تاریخی، حفاظت از آثار فرهنگی و ترویج جشن‌ها و آیین‌های ملی، توانسته‌اند به تقویت هویت تاریخی و ملی در ایران کمک کنند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بیش از ۶۰ درصد از شرکت‌کنندگان، برنامه‌های فرهنگی مرتبط با تاریخ و فرهنگ ایران را به‌عنوان ابزار موثر برای تقویت حس تعلق به هویت ملی معرفی کرده‌اند. این برنامه‌ها به نسل جوان کمک کرده‌اند تا با عناصر ارزشمند فرهنگ ایرانی اسلامی ارتباط عمیق‌تری برقرار کنند (رضایی، ۱۳۹۲، ص. ۱۰۵).

با این وجود، موانعی همچون کاهش بودجه‌های اختصاص‌یافته به بخش میراث‌فرهنگی، ناکارآمدی‌های اجرایی و نبود نظارت کافی بر اجرای سیاست‌ها، تأثیرگذاری این خط‌مشی‌ها را محدود کرده است. برای مثال، در برخی از مناطق، عدم دسترسی به امکانات کافی برای اجرای برنامه‌های فرهنگی، مانع از تحقق اهداف تعیین‌شده در حوزه هویت‌سازی شده است. این یافته‌ها نشان می‌دهد که سیاست‌گذاران فرهنگی باید با تخصیص منابع بیشتر، اصلاح ساختارهای اجرایی و نظارت مستمر، از توانایی سیاست‌های فرهنگی برای تقویت هویت تاریخی و ملی بهره‌برداری بیشتری کنند (Castells, 1996).

۲-۵. هویت زبانی و ادبی و نیاز به اصلاحات در سیاست‌گذاری

هویت زبانی و ادبی به‌عنوان یکی از ارکان بنیادین هویت ملی و تاریخی ایران، جایگاه ویژه‌ای در سیاست‌گذاری‌های فرهنگی دارد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که سیاست‌های هدفمند فرهنگی که با هدف ترویج و حفظ زبان و ادبیات فارسی تدوین و اجرا شده‌اند، تأثیرات مثبتی در این حوزه داشته‌اند. با این حال، برخی از پاسخ‌دهندگان معتقدند که این سیاست‌ها نتوانسته‌اند در جذب نسل جوان به زبان فارسی و ادبیات ایرانی به اندازه کافی موفق باشند (رضایی، ۱۳۹۲، ص. ۱۰۵).

این یافته‌ها بر ضرورت اصلاحات در سیاست‌گذاری‌های زبانی و ادبی تأکید دارند تا بتوانند با تحولات مدرن و نیازهای نسل جوان سازگار شوند. در دنیای امروز که رسانه‌های دیجیتال و فناوری‌های نوین تأثیر گسترده‌ای بر زندگی نسل جوان دارند، سیاست‌های زبانی باید به‌سوی ترویج و استفاده از زبان و ادبیات فارسی در بسترهای دیجیتال سوق داده شوند. استفاده از ابزارهایی نظیر شبکه‌های اجتماعی، بازی‌های ویدئویی با محتوای فرهنگی و انتشار آثار ادبی در قالب دیجیتال

می‌تواند جذابیت زبان و ادبیات فارسی را برای جوانان افزایش دهد و آن‌ها را به هویت ایرانی اسلامی نزدیک‌تر کند (Erikson, 1980)؛ شمس، ۱۳۸۷، ص. ۹۰.

۳-۵. نقش خط‌مشی‌های فرهنگی در مشارکت اجتماعی

خط‌مشی‌های فرهنگی که بر ارتقای مشارکت اجتماعی و فرهنگی متمرکز هستند، نقشی اساسی در تقویت هویت جمعی و احساس تعلق اجتماعی ایفا کرده‌اند. طبق یافته‌های پژوهش، برنامه‌ها و رویدادهای فرهنگی نظیر جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها و کارگاه‌های آموزشی، به تقویت حس تعلق به جامعه و هویت تاریخی در میان افراد کمک کرده‌اند. بیش از ۶۸ درصد از پاسخ‌دهندگان موافق بودند که سیاست‌های فرهنگی مؤثر بر مشارکت اجتماعی، تأثیرات مثبتی بر انسجام اجتماعی و تقویت فرهنگ ملی دارند (سعیدی، ۱۳۹۵، ص. ۴۵).

این یافته‌ها بیانگر آن است که سیاست‌گذاران فرهنگی باید با گسترش دسترسی به رویدادهای فرهنگی و تقویت مشارکت عمومی، زمینه‌ای را برای افزایش همبستگی اجتماعی فراهم آورند. برای مثال، طراحی برنامه‌های فرهنگی محلی که تمامی اقشار جامعه را درگیر کنند، می‌تواند هم حس مشارکت را افزایش دهد و هم به ارتقای هویت ملی و تاریخی کمک کند. علاوه بر این، رویدادهای فرهنگی که به معرفی تاریخ و میراث فرهنگی ایران می‌پردازند، می‌توانند به‌عنوان ابزاری مؤثر برای تقویت هویت جمعی و انسجام اجتماعی مورد استفاده قرار گیرند (رضایی، ۱۳۹۲).

یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی که نتایج این پژوهش برجسته کرده است، انطباق ناکافی خط‌مشی‌های فرهنگی با تحولات اجتماعی و فرهنگی در جامعه مدرن است. با رشد سریع فناوری و افزایش دسترسی به رسانه‌های اجتماعی و فرهنگ‌های خارجی، نسل جوان با تأثیرات جدیدی مواجه شده است که به‌طور مستقیم بر هویت فرهنگی آن‌ها اثر می‌گذارد. در حالی که خط‌مشی‌های فرهنگی تلاش کرده‌اند تا بخشی از این تهدیدات را کنترل کنند، بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان اذعان دارند که این سیاست‌ها به دلیل عدم انعطاف کافی، قادر به پاسخگویی به تغییرات ناشی از جهانی‌شدن و تحولات مدرن نیستند (Castells, 1996)؛ شمس، ۱۳۸۷، ص. ۸۹.

نسل جوان که در بستر فناوری‌های نوین و محیط‌های چندفرهنگی رشد می‌کند، نیازمند خط‌مشی‌هایی است که هم جذابیت‌های مدرن را دربرگیرد و هم عناصر سنتی و ملی را تقویت کند. برای مثال، استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای تولید محتوای فرهنگی و زبانی به زبان فارسی، انتشار

بازی‌های ویدئویی با مضامین بومی و حمایت از تولیدات فرهنگی دیجیتال، می‌تواند به جذب جوانان و تقویت هویت ایرانی اسلامی کمک کند. چنین سیاست‌هایی می‌توانند علاوه بر کاهش تأثیرات منفی فرهنگ‌های بیگانه، جذابیت هویت ملی را برای نسل جوان افزایش دهند. (Giddens, 1991)

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که سیاست‌گذاران فرهنگی باید به جنبه‌های گوناگون هویت تاریخی و فرهنگی توجه ویژه‌ای داشته باشند. این توجه، به‌ویژه در مواجهه با تحولات مدرن و جهانی‌شدن، اهمیتی دوچندان پیدا می‌کند. سیاست‌گذاری‌های فرهنگی ضروری است نه تنها به حفظ هویت ملی و دینی بپردازند، بلکه با ایجاد سازگاری میان ارزش‌های فرهنگی و نیازهای نسل جدید، این هویت را تقویت نمایند. این امر نیازمند بازنگری در رویکردهای موجود و اتخاذ سیاست‌هایی است که بتوانند به‌طور مؤثر به چالش‌های ناشی از تغییرات اجتماعی و فرهنگی پاسخ دهند (رضایی، ۱۳۹۲، ص. ۱۰۵).

به طور خاص، یافته‌ها تأکید می‌کنند که سیاست‌گذاران فرهنگی باید دسترسی به فعالیت‌های فرهنگی و بومی در مناطق مختلف کشور را افزایش دهند. این موضوع در مناطقی که از نظر فرهنگی تحت تأثیر جوامع دیگر قرار دارند، از اهمیت بیشتری برخوردار است. به‌عنوان مثال، سیاست‌گذاری‌هایی که به ترویج فرهنگ‌های بومی در کنار فرهنگ ملی پرداخته و از تنوع فرهنگی موجود بهره ببرند، می‌توانند به انسجام اجتماعی و تقویت هویت ملی کمک کنند (سعیدی، ۱۳۹۵، ص. ۴۵).

آموزش یکی از ابزارهای اساسی در سیاست‌گذاری فرهنگی است که نقش مهمی در تقویت هویت تاریخی ایفا می‌کند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ادغام محتوای هویتی و فرهنگی در برنامه‌های درسی مدارس و دانشگاه‌ها می‌تواند تأثیر بسزایی در حفظ هویت تاریخی و آشنا کردن نسل جوان با ارزش‌های ملی و دینی داشته باشد. بیش از ۶۰ درصد از پاسخ‌دهندگان اذعان کرده‌اند که سیستم آموزشی نیازمند اصلاحاتی است تا بتواند فرهنگ و تاریخ ایران را به‌طور مؤثرتری به نسل‌های آینده منتقل کند (Castells, 1996)؛ شمس، ۱۳۸۷).

پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران فرهنگی با هماهنگی نهادهای آموزشی، محتوای برنامه‌های درسی را به گونه‌ای طراحی کنند که بازتاب‌دهنده هویت ملی و دینی باشد. همچنین، اجتناب از اعمال سلیقه‌های سیاسی و تمرکز بر اهداف علمی و فرهنگی از اهمیت بالایی برخوردار است. توجه به این نکته، از ایجاد حاشیه‌های منفی و واکنش‌های اجتماعی نامطلوب جلوگیری کرده و اثربخشی

سیاست‌ها را افزایش می‌دهد. در این صورت، نسل‌های جدید با تاریخ و فرهنگ کشورشان آشنا شده و احساس تعلق بیشتری به هویت ایرانی‌اسلامی پیدا می‌کنند. (Erikson, 1980)

بر اساس نتایج این پژوهش، مجموعه‌ای از پیشنهادات عملی برای بهبود سیاست‌های فرهنگی و تقویت هویت تاریخی ارائه می‌شود:

یکی از چالش‌های اصلی که یافته‌های این پژوهش به آن اشاره دارد، کمبود بودجه و منابع مالی برای حمایت از پروژه‌های فرهنگی و هنری است. پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران فرهنگی با تخصیص بودجه‌های بیشتر و ایجاد سازوکارهای حمایتی برای هنرمندان، نویسندگان و سایر فعالان فرهنگی، به افزایش تولیدات فرهنگی بومی کمک کنند. این حمایت‌ها می‌تواند شامل تسهیلات مالی، تأمین امکانات آموزشی و منابع لازم برای اجرای پروژه‌های فرهنگی با محوریت هویت تاریخی و دینی باشند.

مثال اجرایی: اعطای کمک‌های مالی به هنرمندان محلی و حمایت از پروژه‌های فرهنگی با مضامین ملی و دینی، انگیزه بیشتری برای تولید آثار فرهنگی بومی ایجاد می‌کند.

یافته‌ها نشان می‌دهد که خط‌مشی‌های فرهنگی کنونی نیازمند انطباق بیشتری با تغییرات اجتماعی و علاقه‌مندی‌های نسل جوان هستند. پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران با انجام نظرسنجی‌ها و تحقیقات میدانی، نیازهای نسل جوان را شناسایی کرده و سیاست‌های خود را متناسب با این نیازها بازنگری کنند. تأکید بر جذابیت‌های مدرن، نظیر تولید محتوای دیجیتال، بازی‌های ویدئویی با مضامین فرهنگی و پشتیبانی از هنرهای دیجیتال، می‌تواند تأثیر زیادی در جذب جوانان داشته باشد. (Giddens, 1991)

مثال اجرایی: ایجاد اپلیکیشن‌های موبایلی، تولید ویدئوهای کوتاه و بازی‌های دیجیتال با محتوای تاریخی و فرهنگی بومی.

با توجه به افزایش استفاده از فضای مجازی و نقش آن در انتقال فرهنگ، توسعه زیرساخت‌های دیجیتال به‌عنوان بستری قدرتمند برای نشر فرهنگ ایرانی‌اسلامی ضروری است. پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران فرهنگی پلتفرم‌های آنلاین و اپلیکیشن‌هایی برای ترویج فرهنگ، تاریخ و هنر ایرانی ایجاد کنند.

مثال اجرایی: راه‌اندازی پلتفرم‌های آنلاین برای انتشار کتاب‌ها، مستندها و مقالات مرتبط با فرهنگ ایرانی، و تولید اپلیکیشن‌های فرهنگی و آموزشی.

یکی از مهم‌ترین راهکارها برای تقویت هویت ملی و تاریخی، گنجاندن محتوای مرتبط در برنامه‌های درسی مدارس و دانشگاه‌هاست. این محتوای آموزشی باید شامل موضوعاتی مانند تاریخ، فرهنگ و ادبیات فارسی باشد. سیاست‌گذاران فرهنگی باید با وزارت آموزش و پرورش همکاری کرده و واحدهای درسی مرتبط با این حوزه‌ها را در تمام مقاطع تحصیلی ارائه دهند.

مثال اجرایی: افزودن واحدهای درسی درباره میراث فرهنگی و تاریخ ایران، برگزاری اردوهای آموزشی و برنامه‌های ترویجی با محوریت هویت تاریخی.

۶. نتیجه‌گیری

این پژوهش نشان داد که خط‌مشی‌های فرهنگی در ایران اسلامی نقشی اساسی در حفظ و تقویت هویت تاریخی و ملی ایفا می‌کنند. سیاست‌هایی که بر تقویت هویت دینی، ملی و زبانی تمرکز دارند، توانسته‌اند حس تعلق اجتماعی و انسجام فرهنگی را در میان جامعه افزایش دهند. با این حال، چالش‌هایی مانند عدم انطباق خط‌مشی‌ها با نیازهای نسل جوان و تغییرات فرهنگی مدرن، به‌عنوان موانعی جدی در اثربخشی این سیاست‌ها شناسایی شدند.

از نتایج این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که سیاست‌گذاران فرهنگی باید با بازنگری در رویکردها و تطبیق آن‌ها با تحولات اجتماعی و فناوری‌های نوین، اثربخشی سیاست‌های خود را افزایش دهند. تأکید بر ترویج ارزش‌های دینی و ملی از طریق بسترهای دیجیتال، آموزش و رسانه‌های فرهنگی از جمله راهکارهایی است که می‌تواند هویت ملی و تاریخی را تقویت کند.

در نهایت، این تحقیق اهمیت بازنگری در خط‌مشی‌های فرهنگی را برجسته می‌سازد. سیاست‌گذاران فرهنگی با تقویت زیرساخت‌ها، افزایش مشارکت اجتماعی و تخصیص منابع مالی مناسب می‌توانند نقش مؤثری در حفظ و ارتقای هویت تاریخی ایران اسلامی ایفا کنند.

فهرست منابع

- اریکسون، ا. (۱۳۸۲). *هویت و خودشناسی*. ترجمه یوسف کریمی. تهران: نشر رشد، جلد ۱.
- آشوری، د. (۱۳۹۰). *تحولات هویتی در ایران معاصر*. ترجمه احمد آرام. تهران: نشر هرمس، جلد ۳.

نقش خط‌مشی‌های فرهنگی در حفظ هویت تاریخی ایران اسلامی...؛ عباس صفایی مهر

زارعی، س. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر سیاست‌های آموزشی بر هویت اسلامی. نشریه جامعه‌شناسی ایران، دوره ۷، شماره ۳، ص. ۶۳.

رضایی، ک. (۱۳۹۲). تحلیل سیاست‌های فرهنگی و تأثیرات آن بر هویت ملی. مجله تحقیقات فرهنگی، دوره ۴، شماره ۱، ص. ۱۰۳.

سازمان میراث‌فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری ایران. (۱۳۹۸). گزارش تحلیلی میراث‌فرهنگی و هویت ملی. تهران: مرکز مطالعات فرهنگی و گردشگری.

سعیدی، ف. (۱۳۹۵). نقش سیاست‌های فرهنگی در پایداری هویت. مجله سیاست‌گذاری فرهنگی، دوره ۵، شماره ۲، ص. ۴۵.

شمس، م. (۱۳۸۷). نقش رسانه‌ها در تقویت هویت ملی. نشریه مطالعات فرهنگی، دوره ۶، شماره ۲، ص. ۸۹.

گیدنز، ا. (۲۰۰۱). جامعه‌شناسی. ترجمه منوچهر صبوری. تهران: نشر نی، جلد ۲.

کاستلز، م. (۱۳۸۰). قدرت ارتباطات. ترجمه حسن افشار. تهران: نشر مرکز، جلد ۱.

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. (۱۳۹۷). گزارش عملکرد سیاست‌های فرهنگی ایران. تهران: معاونت پژوهش و توسعه فرهنگی.

The Role of Cultural Policies in Preserving the Historical Identity of Islamic Iran

Abbas Safaee Mehr¹

Abstract

This article examines the role of cultural policies in preserving the historical identity of Islamic Iran. Utilizing qualitative research methods and document analysis, it analyzes the impacts of existing cultural policies on various aspects of identity. The results indicate that cultural policies, with a focus on strengthening religious, national, and linguistic identity, have had positive effects on the preservation and reinforcement of Iran's historical identity. However, challenges such as the rigidity of policies in addressing the needs of the younger generation and social changes exist. This research proposes practical suggestions to improve policies, aiming to assist cultural policymakers in effectively confronting existing challenges and taking more effective steps in strengthening sustainable identity.

Keywords: Cultural Policy, Historical Identity, Islamic Iran, Cultural Policy-Making, Globalization, Consensus

---

1. a contemporary history researcher and director of the Iranian Narrative Think Tank.